

Aatu asuu linnun

Helsingin Seudun Lintutieteellinen Yhdistys Tringan ylläpitämä Hangon lintuasema eli Halias on toiminut jo 35 vuotta. Arne "Aatu" Vattulainen on viettänyt Haliaksella yli puolet tästä ajasta. Haliaksella asuvalle Vattulaiselle lintuaseman vuodenkierto on tuttu.

Toukokuussa 2014 avattu Hangon Tulliniemen luontopolku houkuttelee kulkijoita. Suomen mantereen eteläisimpään niemenkärkeen johdattavan lähes seitsemän kilometrin pituisen luontopolun varrelle on pystytetty 15 opastaulua, jotka kertovat alueen luonnosta, sota-ajasta ja kulttuurihistoriasta. Vähän ennen lintuasemaa polku kääntyy ohittamaan asema-alueen itäpuolitse. Sel-

keästi merkityllä luontopolulla ei ole eksymisvaaraa, mutta jos lintuharrastaja sattuu vanhasta muistista jatkamaan Haliakselle johtavaa reittiä, kulkutien sulkeva portti kaitsee takaisin luontopolulle.

Aseman pihalla päivystää kaukoputki – optiikan on oltava valmiina kiinnostavan linnun ilmaantuessa. Lintuasemalla asuvan **Aatu Vattulaisen** mukaan on kuitenkin ollut rauhallista.

– Kesällä on rennompaa.

Vattulainen on herännyt 3.40 jokapäiväistä aamuvakiota varten. Lintuasemien aamuvakiolla tarkoitetaan lintujen vakioitua laskentaa tietyltä paikalta tai reitiltä. Haliaksella muuttoa seurataan auringonnoususta neljän tunnin ajan. Talvella riittää kahden tunnin laskenta.

– Sekin voi talvella olla joskus kokemus.

Haliaksella muuttoa tarkkaillaan vanhan bunkkerin päältä, mistä on hyvä näkyvyys lähes joka suuntaan. Hyvänä muuttopäivänä Aatu seisoo bunkkerilla lähes koko päivän. TOMI MUUKKONEN

Lintuasemalla

Navakasta lounaistuulesta huolimatta sata muuttavaa lintua on kirjautunut aamuvakiolta myös heinäkuun alussa. Vattulainen tietää kokemuksesta, että heinäkuun lopulla lintumaailma vilkastuu ja lokakuussa niemellä käy kova kuhina. Tuolloin myös lintuasema pullistelee väkeä.

Helsingistä Hankoon

Aatu Vattulainen aloitti lintuharrastuksen vuonna 1970. Kiinnostus lintuihin heräsi isovelji **Martin** ansiosta.

– Roikuin mukana retkillä.

Koulussa oli samanhenkisiä kavereita ja luontokerhokin, joka ei tosin ollut kovin aktiivinen. Tuolloin Helsingin Maunulassa asuneelle Vattulaiselle Viikki oli ykköspaikka, jossa retkeiltiin pyörällä. Kaverei-

den kanssa käytiin myös Porkkalassa.

Vattulaisen lintuharrastuksessa oli katko 1970-luvun lopulla, kunnes hän 1980-luvun alussa innostui harrastuksesta uudestaan. Haliaksella Vattulainen kävi ensimmäisen kerran lokakuussa 1983.

– Paikka kolahti heti.

Vattulainen alkoi vieraillla lintuasemalla ensin viikonloppuisin ja lomilla, kunnes hän 1990-luvun puolivälistä lähtien viihtyi Haliaksella keväästä syksyyn. Lopulta asemanhoitaja **Aleksi Lehikoinen** kysyi, kannattaako talvia viettää Helsingissä, ja niin Vattulainen muutti Haliakselle pysyvästi 2000-luvun alussa.

Sundströmin kalastajaperhe rakensi lintuasemana nykyisin toimivan talon noin vuonna 1919. Perheen poika **Gunnar** möi talon Tringalle tammikuussa 1979, jolloin

Halias perustettiin. Talo lämpenee puulla ja vesi tulee kaivosta. Ruoanlaitto käy kaasuhellalla, ja varusteluun kuuluu myös pihasauna.

– Haliaksella pärjää talvellakin, tosin lumitalvina liikkuminen on hankalaa. Kovina talvina välillä mietin, mitä täällä oikein teen.

Kun Haliaksen sähköt uusittiin 2011, tammikuussa alkanut työ venähti ja Vattulainen vietti pari kuukautta kynttilän valossa. Tietokoneet ja kännykät piti viedä latautumaan muualle. Nyt kaikki toimii, joskin puutalo vaatii pientä laittamista joka vuosi. Vattulainen toivoo kuitenkin vovansa asua Haliaksella mahdollisimman pitkään, ja sen jälkeenkin hän aikoo pysytellä Hangossa.

Hangon lintuasema Halias on nähnyt monet säät. Haliaksen toimintaa esitellään keväisin ja syksyisin Hangon kaupungin matkailutoimiston järjestämällä opastetuilla retkillä. HEIDI BJÖRKLUND

tushetkellä bongareita riitti aidan takana ja sen jälkeenkin lintu piti reviiä viikon verran aidan tuntumassa, mistä laulu kuului aidan toiselle puolelle.

Toinen merkkitapaus oli **Petteri Lehi-koisen** vuonna 2004 huomaama vaaleakiitäjä, jota Vattulainen pääsi ihmettelemään **Timo Hietasen** kanssa Gäsörsvikenillä. Uskomattomalta tuntui myös **Jarmo Ruohon** vuonna 2007 löytämä harakkakäki, joka oli Suomen toinen, ja ensimmäinen elossa havaittu yksilö.

Enimmillään Haliaksella on havaittu 122 lajia yhtenä päivänä. Tuona onnekkaina päivänä vuonna 2013 irtosi Tornien taisto -kisan voitto, kun Haliaksen joukkue havaitsi kisa-aikana eli kahdeksassa tunnissa 115 lajia. Haliaksen vuodenpinnaennätys on 238 lajia, ja Vattulainen on havainnut Hangossa enimmillään 241 lajia vuodessa. Vattulainen liikkuu Hangossa pääasiassa pyörällä, joten pinnat ovat samalla ekopinnoja – viime vuonna ekopinnoja kertyi 236.

Suosikkilajiaan Vattulaisen ei tarvitse kauan miettiä, ja mieluiten laji saisi ilmaantua Haliakselle:

– Silmälasihaahka! Haliaksella on skaba, jossa veikataan viittä seuraavaa Haliaksen pinnaa. Mulla on silmälasihaahka aina listalla. Toiset sanoo, että mä en sen takia ikinä voita veikkauskisaa.

Kokemus karttuu

Keväällä linnut muuttavat Hangon yli, mutta syysmuutolla Hankoniemi toimii johtolinjana ja muuttolintuparvet pakkautuvat

Lintuasemaelämää

Vattulainen tarkkailee lintuja joka päivä. Laskennat kuuluvat toimenkuvaan, sillä hän työskentelee osavuotisella projektirahoituksella päähavainnoitsijana. Lintuasemalla työ ja harrastus yhdistyvät.

– Kun ovesta astuu ulos, on tavallaan retkellä.

Vattulainen juo aikaisin aamulla vain kahvin ja syö aamiaista vasta aamuvakion jälkeen. Haliaksella aamuvakio on lintujen tarkkailua vanhan bunkkerin päältä.

– Päämuuttoaikoina bunkkerilla tulee seistystä koko päivä.

Muuttavat ja paikalliset linnut lasketaan erikseen. Päivittäisiin rutiineihin kuuluu myös käynti Gäsörsvikenillä, mistä Vattulainen laskee kahlaajat. Havainnot tallennetaan iltaisin asemalomakkeelle ja tietokoneelle. Parhaat havainnot Vattulainen kirjaa myös Tiira-lintutietopalveluun. Varhaisen herätyksen takia Vattulainen ottaa usein päiväunet ja menee aikaisin nukkumaan.

Pari kertaa viikossa Vattulainen lähtee pyörällä kauppaan. Talvella hän kävelee Hangon keskustaan, ostaa mahdollisimman paljon tavaraa kerralla ja tulee takaisin taksilla. Haliakselle autolla tulevat miehittäjät tuovat tilauksesta täydennystä tullessaan.

Haliakselle mahtuu Vattulaisen lisäksi sopivasti kuusi henkilöä, jolloin bunkkerilla on jo tiivis tunnelma. Puolisot mukaan lukien miehittäjiä on joskus ollut kymmenkin. Vilskettä riittää maaliskuun lopusta kesäkuuhun ja heinäkuusta marraskuun alkuun. Väen vaihtuminen ei Vattulaista häiritse, sillä hän ehtii riittämiin olla omissa oloissaan. Tarvittaessa hän siirtyy asumaan aseman sivuhuoneeseen. Tuntuuko siltä, että miehittäjät tulevat sinulle ”kylään”?

– Ei tunnu. Tämä on Tringan kämpppä, Vattulainen painottaa.

Haaveissa silmälasihaahka

Vattulainen on havainnut Haliaksella 300 lintulajia. Tasaluku täyttyi punakaulahanhella vuonna 2013. Määrä on melkoinen ottaen huomioon, että Haliaksella on havaittu kaikkiaan 309 lajia. Mahdollisena seuraavana uutena lajina Haliaksen lajilistalle Vattulainen mainitsee sinipyrstön. Ruostesorsa ja mustaotsalepinkäinen on puolestaan havaittu Haliaksella, mutta ne puuttuvat Vattulaisen Halias-pinnoista. Suomessa Vattulainen on havainnut 328 lintulajia, joista 313 Hangossa.

Parhaimmaksi Haliaksen lajikseen Vattulainen listaa Suomen ensimmäisen vuoriuunilinnun, jonka hän löysi kauppareissulla vuonna 2000. Hän kuuli linnun laulua Vapaasataman aidan lähellä ja sai linnun kiikareihin.

– Ihmettelin, mikäköhän toi on ja kela-sin päässä kaikkia ”fyllareita”.

”Fyllarin” eli pajulinnun sukuisen linnun laji varmistui lopulta rengastuksen ja dna-näytteiden saannin myötä. Rengas-

Haliaksen asemarakennus ja sauna lämpenevät puulla, joten puusavottaa riittää. Vattulainen muistelee, kuinka Jarkko Santaharju lähti hakemaan rantaan tuotua puuta veneellä. Vene keikahti, Jarkko oli meressä ja vene kumollaan. ”Onneksi oli vaihtovaatteet mukana, mutta Jarkko ei enää sinä päivänä puuta hakenut”. HEIDI BJÖRKLUND

Päivä päättyy niin sanottuun iltahuutoon. Asemamiehistäjät käyvät läpi kaikki päivän aikana havaitut lajit, ja havainnot tallennetaan asemalomakkeelle ja tietokoneelle. TOMI MUUKKONEN

Uddskatanin kärkeen ennen meren ylitystä. Myös Haliaksen rengastustoiminta keskittyy syksyyn. Eniten rengastetaan tiaisia, hippiaisiä ja punarintoja, ja rengastuksia on enimmillään kertynyt yhtenä päivänä 1 810. Rengastukset hoitaa kokenut porukka.

– Kun tiaiset rynnistävät, rengastajan pitää olla tarkkana. Syksyllä asemalla voi olla lintuja ihan mielettömästi.

Vattulaisella ei ole rengastuslupaa. Sen sijaan hän seuraa lintujen muuttoa bunkkerilta. Vilinästä pitäisi saada lajeittaiset luvut asemalomakkeelle. Kuinka se onnistuu?

– Lintuja on tullut katsottua sen verran, että homma on jotenkin hanskassa.

Vattulainen kuitenkin myöntää, että parvikoon arviointi on välillä haaste vieläkin.

– Syksyisten naakka- ja kyyhkyparvienvientäessä mietin, miten ne taas laskettiin.

Jos parven ehtii laskea pari kertaa, määrän tarkkuus paranee, ja jos havainnoitsijoita on useita, määristä voidaan keskustella. Jotkut ovat kuvanneet parvia ja laskeneet yksilömääriä kuvista.

– Pieniä eroja on aina.

Tuleeko yhä vastaan tuntemattomia ääniä?

– Tulee! Koko ajan on opeteltavaa. Metsässä kuulee kesällä kerjuuääniä ja varsinkin syksyisin on kaikenlaisia sirahduksia. Laji saattaa lopulta olla tavallinenkin.

Vattulaisella on pitkän linjan kokemus linnustosta maastossa vietetyn ajan ja las-

kentojen perusteella. Millaisia muutoksia linnustossa on tapahtunut?

– Merimetson lisääntyminen on kovin juttu. Kun kanta räjähti 1990-luvun puolivälissä, ilmiöstä saatiin hyvin kiinni laskennoissa.

Toinen muutos on haahkan väheneminen ja niiden sukupuolijakauman vääristyminen. Vattulainen laskee haahkoja **Mika Kilven** projektissa ja huomasi naaraiden osuuden vähenevän joka vuosi. Syytä tälle ei ole löytynyt. Kenties naaraiden kuolleisuus on pesimäseuduilla noussut, kun taas varhain kesällä poismuuttavat haahkakoiraat ovat välttyneet samalta kohtalolta.

Entä onko lintuharrastajissa tapahtunut muutoksia?

– Jo vain! Tietomäärä on kasvanut, nykyharrastajat oppivat jo varhain harvinaisuuksien salat. Lintukirjat ovat aika erilaisia kuin aikaisemmin, tietokoneilta näkee kuvia ja optiikka on kehittynyt.

Tunkua Uddskatanille

Tulliniemen luontopolun avaaminen on tuonut niemelle paljon väkeä – eteläkärkeen laitettuun vieraskirjaan kertyi vuorokaudessa yli sata nimeä. Juhannuksena juhlijoina oli Vattulaisen mukaan satoja. Meno on kuitenkin ollut rauhallista, sillä kävijät ovat enimmäkseen lenkkeilijöitä, retkeileviä pariskuntia ja perheitä eväineen. Uddskatanin avautuminen oli han-

kolaisille iso asia.

– Monen mielestä jo oli aikakin.

Gåsörsuddenille eksi aluksi porukkaa, ja joitakin alueita täytyi rajata naruin. Haliaksen arkeen luontopolku ei ole tuonut muutoksia ja aseman piha on pysynyt rauhallisena. Vattulainen on nähnyt vain pari harhailijaa aseman rannassa. Retkeilijöitä Vattulainen kohtaa lähinnä Gåsörsvikenin lepäilijälaskentojen yhteydessä. Tiedotusvälineissä esiintynyt Vattulainen on hankolaisille tuttu, ja monet kyselevät lintuhavainnoista.

Luontopolun vaikutus lintuaseman toimintaan tulee vielä testattua syksyllä. Uddskatanin eteläkärjessä lintuaseman alue on osoitettu kyltein, mutta aittaa ei ole. Lähellä eteläkärkeä on syksyisin joitakin lintuaseman verkkoja.

– Saa nähdä, kuinka niille käy.

Merkityllä polulla kannattaa pysyä, ja reitti on suunniteltu niin, että myös lintuharrastaja näkee polulta kaiken tarvittavan. Gåsörsuddenin särkälle näkee entiseen tapaan Gåsörsvikenin etelärannan kalliolta ja etelään merelle Uddskatanin eteläkärjen kallioilta. Vattulainen tiivistää hyvillä mielin terveisensä luontopolun kävijöille:

– Polku on hyvin duunattu. Hieno reitti.

Lisää Hangon lintuasemasta

www.tringa.fi/hangon-lintuasema/